

9. Петков В.П. Карально-виховної роботи вплив на рецидивістів та його роль у зміцненні дисципліни в установах виконання покарань: Монографія. –Х., 1996.-98с.
10. Степанюк А.Х., Четверикова О.С., Яковець І.С. Ефективність діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України: Наук.-практ. посібник. – Х., 2009.
11. Засоби виправлення і ресоціалізації засуджених до позбавлення волі: Монографія / За заг. ред. д.ю.н. , проф. А.Х. Степанюка. – Х., 2011.
12. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / За заг. ред. І.Д. Зверєвої, Г.М. Лактіонової. – К., 2004.
13. Колб О.Г. Установа виконання покарань як суб'єкт запобігання злочинам: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. – К., 2007.

Надійшла до редакції 08.12.2011

ЛОКТИОНОВА В.В., викладач
(Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського)

УДК 343.13

ОЗНАКИ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНУ ТА МІСЦЕ СЕРЕД НИХ ЗЛОЧИННИХ НАСЛІДКІВ

Проаналізовано ознаки та значення об'єктивної сторони злочину, розглянуто значення і місце злочинних наслідків серед ознак об'єктивної сторони злочину.

Ключові слова: склад злочину, ознаки об'єктивної сторони злочину, об'єктивна сторона злочину, злочинний наслідок.

Анализируются признаки и значение объективной стороны преступления, рассматриваются значение и место преступных последствий среди признаков объективной стороны преступления.

Ключевые слова: состав преступления, признаки объективной стороны преступления, объективная сторона преступления, преступное последствие.

In this article the indications and sense of objective side of crime are analyzed. The sense and role of the criminal consequence among the indications of objective side of crime is considered.

Key words: the content of crime, indications of objective side of crime, objective side of crime, criminal consequence.

Будь-яке злочинне посягання, певним чином впливаючи на матеріальний світ, має свою зовнішню сторону. Як кримінальний делікт розглядається тільки діяння, що знаходить своє відображення в зовнішньому світі і заподіє шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди суспільним відносинам. З цієї причини обов'язковою ознакою складу злочину визнається об'єктивна сторона, що вміщує основні зовнішні ознаки злочину.

При кваліфікації будь-якого злочину об'єктивна сторона злочину відіграє важливу роль. Вона є передумовою підстави кримінальної відповідальності, а також підставою розмежування складів злочинів. Проблема об'єктивної сторони злочину в радянській кримінально-правовій літературі присвятили праці такі вчені-юристи, як А.А. Тер-Акопов, Л.Д. Гаухман, М.І. Ковальов, В.М. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнецова, А.В. Наумов, А.А. Піонтковський, Г.В. Тимейко, Т.В. Церетелі та інші. Але питання ролі та місця наслідків в об'єктивній стороні злочинного посягання й досі залишаються дискусійними.

Виходячи з цього, метою нашого дослідження оберемо аналіз ознак об'єктивної сторони злочину та визначення місця і ролі серед них злочинних наслідків.

Поділ у людській поведінці об'єктивного і суб'єктивного та віднесення діяння до об'єктивних ознак мають дещо умовний характер, на що зазвичай вказується при дослідженні об'єктивної і суб'єктивної сторін, але подібний підхід давно є прийнятним у кримінальному праві і є винятково важливим при вирішенні багатьох питань правозастосовної діяльності. Склад злочину, його елементи та ознаки належать до категорій кримінального права, це інструмент для кваліфікації злочину. Оскільки наука визнає можливим в інтересах практики розділити об'єктивне і суб'єктивне в злочинній поведінці, відносячи діяння до об'єктивної сторони злочину та вивчаючи окремо ставлення до нього з боку злочинця (суб'єктивну сторону), то, безумовно, і всі інші ознаки (причинний зв'язок, наслідки, обстановку, місце, час, спосіб, засо-

би і знаряддя) вчинення злочину слід відносити до ознак об'єктивної сторони, а психічні процеси, пов'язані з вчиненням злочину (його психологічну складову) розглядати в межах суб'єктивної сторони як психічне ставлення до вчиненого діяння і його наслідків.

У зв'язку з цим вважаємо правильним виокремлення в рамках об'єктивної сторони вчинення злочину об'єктивних і суб'єктивних ознак і поділяємо традиційний підхід до цього питання.

Необхідно також вказати на те, що об'єктивна сторона злочину є елементом складу злочину, тобто сукупності установлених законом про кримінальну відповідальність ознак певного суспільно небезпечного діяння, що характеризується як злочин. Склад злочину є юридичною підставою для визнання діяння злочином. Склад злочину як соціально-правове явище є складною спільністю певних елементів. Ці елементи, узяті окремо або не в повній сполуці, не визначаються як злочин. Отже, при вирішенні питання про відповідальність за злочин усі елементи його складу повинні бути наявними, тобто в аспекті значення для відповідальності за злочини всі його елементи рівноцінні. Проте як у теоретичному, так і в практичному плані постає питання про роль того або іншого елемента складу злочину.

Об'єктивна сторона злочину в теорії кримінального права є найскладнішим і найоб'ємнішим вченням. Це зовнішня сторона злочину, дослідження якої дозволяє зробити висновки не тільки про даний елемент складу, але й визначити об'єкт посягання та установлювати форму вини. Об'єктивна сторона є одним з чотирьох обов'язкових елементів складу злочину. Без об'єктивної сторони діяння не може бути посягання на об'єкт злочину, немає й суб'єктивної сторони як певного відображення об'єктивних ознак діяння у свідомості суб'єкта, і нарешті, відсутній суб'єкт злочину.

Так, В.М. Кудрявцев зазначав, що, розглядаючи об'єктивну сторону злочину як зовнішню характеристику процесу вчинення злочину, слід мати на увазі те, що вона є «зовнішньою» лише стосовно суб'єктивного, психологічного змісту діяння. Але ця сторона злочину одночасно є внутрішньою характеристикою для самого механізму злочинного посягання на охоронюваний законом про кримінальну відповідальність об'єкт, оскільки вона розкриває його внутрішню структуру та взаємодію утворюючих його ознак [1, с. 11].

У складі злочину в теоретичному аспекті необхідно виділяти його елементи та властиві йому ознаки. Так, теорією кримінального права виокремлюються поняття «ознака» та «елемент» складу злочину для наступного «моделювання» конкретного суспільно небезпечного діяння у конкретній нормі Особливої частини КК. Якщо ознака складу злочину визначається як конкретна законодавча характеристика найсуттєвіших властивостей злочину, то елемент – це складова структури складу злочину, що утворюється з певної групи ознак, які відповідають різним сторонам суспільно небезпечного діяння, визнаного законом про кримінальну відповідальність злочином [2, с. 87].

Однак слід зазначити, що не всі автори використовують ці терміни достатньо чітко. У деяких випадках вони підмінюють один одного [3, с. 103-108; 4, с. 119-121]. Так чи інакше, але за змістом ознак, що утворюють елементи складу злочину, один злочин відрізняється від іншого. Кожен елемент складу злочину утворюється структурними одиницями, що у кожному конкретному складі специфічні і неповторні [5, с. 98].

Елементи, ніби розчленовуючи склад злочину, характеризують його об'єктивні та суб'єктивні аспекти з чотирьох позицій: об'єкта злочину, суб'єкта, об'єктивної сторони, суб'єктивної сторони. А ознаки, у свою чергу, наповнюють відповідним змістом елементи складу злочину. Вони пов'язані з ними як властивості предметів із самими предметами. Однак і будучи розмежовані, вони утворюють монолітну систему із внутрішніми взаємозв'язками, що має назву «склад злочину». У складі злочину поєднуються об'єктивні та суб'єктивні елементи, і це іноді приводить до того, що ознаки об'єктивних елементів намагаються наділити самостійними суб'єктивними властивостями.

Ознака – це властивість, риса, особливість кого-, чого-небудь; те, що вказує на щонебудь, свідчить про щось, показник [6, с. 834], тобто властивість, риса, особливість предмета або явища, за якими можна його впізнати, відрізнити від інших.

У межах елементів складу теорія кримінального права злочину всі його ознаки поділяє на дві групи: необхідні (основні, обов'язкові) та факультативні (додаткові). Без необхідних (основних, обов'язкових) ознак неможлива наявність ніякого складу злочину. Факультативні ознаки можуть бути обов'язковими для одних складів злочину, але в інших їх наявність не є

обов'язковою, не впливаючи на вирішення питання про наявність або відсутність складу злочину. Разом з тим факультативні ознаки не можуть ігноруватися при вирішенні питань кримінальної відповідальності, оскільки можуть пом'якшувати або обтяжувати відповідальність при призначенні покарання (ст. 66–69¹ Кримінального кодексу України (далі – КК)).

Слід зауважити, що у кожного елемента складу є свої основні та факультативні ознаки, що характеризують його. Основні ознаки складу злочину, як правило, передбачаються в законі про кримінальну відповідальність. Так, В.М. Кудрявцев зазначає, що законодавець моделює не склад, а кримінально-правову норму, в якій з більшою або меншою повнотою описуються ознаки злочину. Самі ці ознаки існують об'єктивно, незалежно від свідомості людей, вони дійсно властиві цьому конкретному злочину, і завдання законодавця полягає в тому, щоб виявити та передбачити ці ознаки в законі з найбільшою точністю й глибиною. Диспозиція статті закону, таким чином, тільки відображає елементи складу злочину, але не в повному обсязі [1, с. 46-47].

Загальновідомо, що об'єктивну сторону злочину утворюють ознаки, що характеризують його із зовнішньої сторони. Саме через них ми можемо робити висновки про те, що вчинено саме злочин, а не інше правопорушення. До них належать: суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність); суспільно небезпечні наслідки (злочинний результат); причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням і суспільно небезпечними наслідками; спосіб, знаряддя та засоби, місце, час і обстановка вчинення злочину.

Слід зазначити, що у тому разі, якщо місце, час, спосіб, обстановка, знаряддя і засоби вчинення злочину передбачені конкретною статтею Особливої частини КК, вони набувають «статусу» обов'язкових ознак об'єктивної сторони злочину. У всіх інших випадках їхня наявність не впливає на кваліфікацію, але може бути врахована при призначенні покарання [5, с. 124].

Значення об'єктивної сторони злочину полягає в тому, що вона як елемент складу злочину:

– є обов'язковою для будь-якого складу злочину, її відсутність виключає злочинність і караність вчиненого. Також слід враховувати, що наявність чи відсутність однієї або декількох ознак об'єктивної сторони може істотно вплинути на кваліфікацію діяння. Наприклад, у разі, якщо з незалежних від винного причин не настає наслідок при вчиненні складу з матеріальною конструкцією об'єктивної сторони, вчинене кваліфікується як незакінчений злочин;

– є головним критерієм розмежування суміжних складів злочинів. При цьому до уваги беруться як обов'язкові, так і факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Головним моментом при цьому є характеристика діяння і способу вчинення злочинного діяння. Наприклад, дві форми вчинення діяння, передбаченого ст. 146 КК – викрадення людини або незаконне позбавлення волі, – відрізняються одна від одної способом вчинення. При викраденні людини потерпілий захоплюється і переміщується в інше місце, у той час як незаконне позбавлення волі пов'язане з утриманням особи в місці звичайного для потерпілого перебування. Водночас, проводячи розмежування різних злочинів, слід враховувати й інші ознаки об'єктивної сторони: характер наслідків, місце, час, знаряддя вчинення посягання. Так, одна з відмінностей бандитизму (ст. 257 КК) від створення злочинної організації (ст. 255 КК) виявляється у знарядді вчинення злочину. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони бандитизму є наявність зброї, тоді як у злочині, передбаченому ст. 255 КК, ця ознака вважається факультативною;

– дозволяє розмежувати злочинне діяння від незлочинного. У цьому разі необхідно брати до уваги всю сукупність обставин справи, що характеризують зовнішню сторону протиправного діяння: спосіб посягання, розмір заподіяної шкоди, місце та обстановку його вчинення. Наприклад, кримінально каране хуліганство (ст. 296 КК) відрізняється від аналогічного адміністративного делікту – дрібного хуліганства – за ступенем порушення громадського порядку. Кримінальний делікт, на відміну від адміністративного, пов'язаний не просто з порушенням громадського порядку, а виражається у грубому порушенні правил поведінки в громадських місцях. Крім того, кримінально каране хуліганство має бути поєднане із застосуванням насильства чи погрозою його застосування, або зі знищенням чи пошкодженням майна. У дрібному хуліганстві ця ознака відсутня;

– істотно впливає на ступінь суспільної безпеки злочину і, як наслідок, на вид і розмір (строк) покарання. Наприклад, настання в результаті вчинення злочину тяжких наслідків значно підвищує ступінь його шкідливості. У багатьох випадках на розмір безпеки злочину впливає спосіб його вчинення. Так, умисне вбивство, вчинене з особливою жорстокістю чи спосо-

бом, небезпечним для життя багатьох осіб (п. 4 і п. 5 ч. 2 ст. 115 КК), становить найбільшу небезпеку порівняно з діянням, передбаченим ч. 1 ст. 115 КК. У той же час ознаки об'єктивної сторони можуть впливати на розмір суспільної небезпеки і у бік її зменшення. Так, ст. 118 КК передбачає відповідальність за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони. У цьому випадку обстановка вчинення цього діяння – стан необхідної оборони, викликаний злочинним посяганням, зумовлює зниження ступеня його небезпеки;

– у деяких випадках дає можливість визначити зміст суб'єктивної сторони вчиненого злочину, зокрема спрямованість умислу, мотив або мету, яку мав перед собою винний. Наприклад, злочини з формальним складом можуть бути вчинені виключно з прямим умислом, тому що саме діяння відбувається лише усвідомлено і цілеспрямовано. Наприклад, вчинення грубого порушення громадського порядку, яке не припиняється і виражає явну неповагу до суспільства, дозволяє говорити про наявність хуліганського мотиву.

На підставі аналізу ознак об'єктивної сторони можна визначити інші юридично значущі обставини справи (причини вчинення злочину, особу винного, кількість співучасників тощо).

Суспільно небезпечні наслідки в статтях Особливої частини виступають: 1) як конструктивна ознака складу злочину – визначають наявність або відсутність складу; 2) як конструктивно-розмежувальна ознака, тобто крім того, що вони є конструктивною ознакою складів злочинів, вони ще й відмежовують різні злочини; 3) як кваліфікуюча ознака. Такі ж якості мають і факультативні ознаки об'єктивної сторони складу злочину.

Слід також зазначити, що не всі вчені наслідки та причинний зв'язок відносять до обов'язкових ознак. Так, ще в середині ХХ століття виникла точка зору, згідно з якою зазначені ознаки об'єктивної сторони є факультативними, оскільки існують формальні склади, в яких не передбачені наслідки, є також усічені склади, в яких момент закінчення злочину переноситься на початок злочину та наслідки не охоплюються цим складом [7, с. 14]. Такий підхід знайшов відповідну підтримку і серед сучасних вітчизняних вчених [8, с. 60-61; 9, с. 86-87; 10, с. 67; 11, с. 81-83].

Поділ складів на матеріальні та формальні, виходячи з того, чи зазначене в нормі закону настання конкретних наслідків, дає можливість визначити момент закінчення конкретного злочину, відмежувати закінчений злочин, який містить всі ознаки складу злочину, передбаченого КК України, від замаху на злочин і т.п.

У матеріальних складах злочинів наслідки прямо передбачені в диспозиціях статей Особливої частини КК України. У цьому значенні суспільно небезпечне діяння та злочинні наслідки виступають рівнозначними, взаємообумовленими елементами об'єктивної сторони злочину. Але наслідки є в будь-якому злочині, у тому числі у злочинів з формальним складом, і якщо вони з'являються, з ними завжди пов'язують межі кримінальної відповідальності. Більше того, відповідно до ст. 64 Кримінально-процесуального кодексу України при провадженні досудового слідства, дізнання і розгляді кримінальної справи в суді підлягають доказуванню: 1) подія злочину (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення злочину); 2) винність обвинуваченого у вчиненні злочину і мотиви злочину; 3) обставини, що впливають на ступінь тяжкості злочину, а також обставини, що характеризують особу обвинуваченого, пом'якшують та обтяжують покарання; 4) характер і розмір шкоди, завданої злочинцем, а також розмір витрат закладу охорони здоров'я на стаціонарне лікування потерпілого від злочинного діяння [12]. Отже, суспільно небезпечні наслідки (характер і розмір шкоди, завданої злочинцем), причинний зв'язок між діянням і наслідком належать до обов'язкових ознак об'єктивної сторони [13, с. 91-92].

З цього приводу В.М. Кудрявцев вказував, що об'єктивна сторона злочину є процесом суспільно небезпечного та протиправного посягання на охоронювані законом інтереси, розглянутим з його зовнішньої сторони з погляду послідовного розвитку тих подій і явищ, які починаються зі злочинної дії (бездіяльності) суб'єкта та закінчуються настанням шкідливого результату [1, с. 9]. З наведеного визначення можна дійти висновку, що об'єктивна сторона – це процес, що відбувається в часі та просторі, а не статичне явище.

За конструкцією до формальних належать також склади, в яких законодавець передбачає вчинення лише самого суспільно небезпечного і протиправного діяння, незалежно від настання суспільно небезпечних наслідків. Злочин вважається закінченим з моменту вчинення діяння, вказаного у диспозиції кримінально-правової норми. У таких складах заподіюються незначущі, з погляду закону про кримінальну відповідальність наслідки, і значення їх стосовно самого

суспільно небезпечного діяння мінімальне. Злочинні наслідки перебувають ніби за межами складу злочину.

Та обставина, що законодавець у диспозиції закону про кримінальну відповідальність іноді прямо не вказує на настання конкретних злочинних наслідків, на нашу думку, не може слугувати підставою для твердження, що законодавцеві та суспільству для визначення злочинності діяння їх настання немає ніякого значення. Найчастіше норма кримінального права будується на низці загальновідомих соціально-економічних, філософських передумов, що виходять з того, що певні протиправні дії, і злочини зокрема, неминуче спричиняють шкідливі зміни. Акцентувати увагу на цьому просто немає необхідності.

Деякі вчені крім матеріальних і формальних за конструкцією складів пропонують виділяти так звані альтернативні (або формально-матеріальні) склади злочинів [14, с. 93-94; 15, с. 74-75]. До альтернативних належать такі склади злочинів, у яких об'єктивна сторона складається із двох самостійних частин: в одній передбачається тільки вчинення діяння, а в іншій поряд з діянням – настання суспільно небезпечних наслідків. Наприклад, ст. 243 КК України встановлює покарання за забруднення моря в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або в межах вод виключної (морської) економічної зони України матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей, або відходами внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря чи могло перешкодити законним видам використання моря, а також незаконне скидання чи поховання в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або у відкритому морі зазначених матеріалів, речовин і відходів. Отже, об'єктивна сторона цього злочину характеризується або незаконним скиданням чи похованням у межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або у відкритому морі матеріалів чи речовин, шкідливих для життя чи здоров'я людей, або відходів, або вчиненням діяння і настанням суспільно небезпечних наслідків – створення небезпеки для життя чи здоров'я людей або живих ресурсів моря чи перешкоджання законним видам використання моря.

П.С. Матишевський виокремлює ще й складний склад злочину, який, на його думку, охоплюють кілька діянь і відповідні їм наслідки, що входять до його об'єктивної сторони. Кожні такі діяння і відповідні їм наслідки є самостійними складами злочинів [14, с. 94].

Більшість з авторів акцентують увагу на наявності у кримінальному праві так званих усічених складів злочинів, що, на їх думку, характеризуються тим, що в них момент закінчення злочинів перенесений на попередні стадії вчинення діяння [8, с. 61; 9, с. 86-87; 10, с. 67; 15, с. 74-75]. Однак хто і коли «усік» ці склади, вони не говорять. На нашу думку, такий підхід взагалі не може бути прийнятним, оскільки для наявності підстави для реалізації кримінальної відповідальності необхідно встановити в ньому всі ознаки складу певного злочину, передбаченого КК України, і в чому тоді полягає його «усіченість» залишається незрозумілим.

Таким чином, суспільно небезпечні (злочинні) наслідки відіграють дуже важливу роль при конструюванні тих чи інших складів злочинів, оскільки з вказівкою на них у законі і реальним їх настанням законодавець пов'язує момент закінчення відповідних суспільно небезпечних діянь. Законодавець при формулюванні норм кримінального права, визначенні суспільної небезпеки злочину, злочинності та караності враховує злочинні наслідки як засіб диференціації кримінальної відповідальності: чим тяжкіші наслідки, тим суворіша відповідальність настає для винної особи. Крім того, залежно від їх настання визначаються і стадії вчинення злочинів, хоча при цьому ще й враховується обсяг реалізації злочинного наміру, однак об'єктивним його проявом завжди залишається злочинний результат.

Крім того, аналіз кримінально-правових норм дозволяє дійти висновку, що злочинні наслідки: 1) належать до основних ознак об'єктивної сторони злочину та у сукупності з діянням і причинним зв'язком становлять основний зміст об'єктивної сторони; 2) розкривають зміст інших ознак об'єктивної сторони, завдяки чому показується значимість їх для визначення злочинності та караності діяння. Так, наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 244 КК порушення законодавства про континентальний шельф України є злочином, якщо це створило небезпеку загибелі живих організмів моря або загрожувало життю чи здоров'ю людей (значущість місця вчинення злочину – континентального шельфу України визначається наслідками – створення небезпеки загибелі живих організмів моря або загроза життю чи здоров'ю людей); 3) характеризуються

через інші ознаки об'єктивної сторони. Місце, час, спосіб, обстановка, засоби та знаряддя вчинення злочину в тому разі, якщо зазначені як обов'язкові ознаки конкретного складу злочину, можуть обтяжувати або пом'якшувати тяжкість злочинних наслідків, що настали.

Список використаної літератури:

1. Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления. – М., 1960.
2. Уголовное право Российской Федерации. Общая часть: Учеб. / Отв. ред. Б.В. Здравомыслов. – М., 1996.
3. Советское уголовное право. Общая часть / Под. ред. Г.А. Кригера, Б.А. Куринова, Ю.М. Ткачевского. – М., 1981.
4. Трайнин А.Н. Общее учение о составе преступления. – М., 1957.
5. Митрофанов І.І. Кримінальне право України. Загальна частина: Навч. посібник. – Кременчук, 2009.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. – Ірпінь, 2007.
7. Альбом схем по советскому уголовному праву. Особенная часть: Учеб. пособие / Под. ред. А.М. Рейтборг. – М., 1968.
8. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Навч. посіб. – К., 2004.
9. Кримінальне право України: Загальна частина: Підруч. / За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К. – Харків, 2002.
10. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учеб. / Отв. ред. Е.Л. Стрельцов. – Харьков, 2007.
11. Кримінальне право України (Загальна частина): Підруч. / За заг. ред. О.М. Бандурки. – Харків, 2011.
12. Кримінально-процесуальний кодекс України: Затв. Законом УРСР від 28.12.1960 р. // ВВР УРСР. – 1961. – № 2. – Ст. 15.
13. Коржанський М.Й. Нариси уголовного права. – К., 1999.
14. Магишевський П.С. Кримінальне право України. Загальна частина: Підруч. – К., 2001.
15. Кузнецов В.В., Савченко А.В., Штанько О.Ф. Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій. – К., 2006.

Надійшла до редакції 17.01.2012

ШМИГЕЛЬСЬКИЙ В.В.,

(Управління СБ України у Львівській області)

УДК 343.352

**ПРЕДМЕТ ТА СПОСІБ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ З ДАВАННЯМ АБО ОДЕРЖАННЯМ ХАБАРА,
У СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ**

Визначено предмет та спосіб вчинення злочинів, пов'язаних з даванням або одержанням хабара, що має сприяти досягненню мети розкриття злочинів, пов'язаних з хабарництвом. Запропоновано авторське визначення поняття хабара у кримінальному праві та його форм.

Ключові слова: хабар, хабарництво, корупція, протидія хабарництву.

Определяются предмет и способы совершения преступлений, связанных с получением и дачей взятки, что может служить достижению цели раскрытия преступлений, связанных со взяточничеством. Предлагается авторское определение категории взятки в уголовном праве и ее форм.

Ключевые слова: взятка, взяточничество, коррупция, противодействие взяточничеству.

The article identified the object and means of committing crimes related to obtaining and bribery, which could serve the purpose of crime detection related to bribery. Proposed author's definition of a bribe in the category of criminal law and its forms.

Keywords: graft, bribery, corruption, counteraction by bribery.

Стратегічною метою політики національної безпеки України є забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності, національної єдності на основі демократичного поступу суспільства і держави, посилення протидії корупції, шляхом удосконалення відповідного

